

Sárospataki Kronika

II. évfolyam

3. szám

1971. május

Köszöntő

1961. májusában első ízben gyűltek össze Sárospatakon Borsod, Hajdu és Szabolcs megyék középiskolás képviselői, hogy színvonalas seregszemlén adjanak számot intézményeikben folyó kulturális nevelőmunkáról.

Azóta 10 év telt el. A sárospataki seregszemle országos diáknappokká szélesedett, tartalmi, művészi színvonala emelkedett. Kétéveként csaknem 3.000 diák találkozik itt, hogy felmutassa szellemi értékeit, művészi képességeit, alkotó készségét.

Az idén immár hatodik alkalommal szólnak meg a Diáknapok fanfárjai, s a „Bodrogs-parti Athén” négy napig az ifjúság birodalma lesz.

E diákhagyományokban oly gazdag városban a nemes vetélkedések során felújulnak régi barátságok, s a szereplők között ismert arcok, s új nevek váltják egymást.

A Diáknapokra való készülés a KISZ kulturális tevékenységében kiemelkedő helyet foglal el. Ennek során alapszervezeteink színesebbé, vonzóbbá tehetik életüket. Az iskolai kulturális nevelőmunka, a szabad idő eltöltésének igen hasznos része, lényeges funkciója, hogy folyamatos tevékenység keretén belül az ismeretanyag bővítése, érzelmi átélése érdekében változatos, sokoldalú műsor összeállítással, korszerű előadásmóddal segítse az iskola esztétikai nevelőmunkáját. Tegyük lehetővé, hogy a tanulói ifjúság jobban éljen az ifjúsági klubok, könyvtárak, hangversenyek, kiállítások, olvasótermek nyújtotta lehetőségekkel, s azokban eleven ifjúsági élet alakuljon ki.

Kedves Fiatalok!

Legyen ez a nagy találkozó kifejezője a KISZ VIII. kongresszusára való felkészülésnek. A tanácskozásokon, szakmai találkozókön hangozzanak el értékes gondolatok, vélemények, amelyek bizonyítják, hogy az MSZMP X. kon-

gresszusa határozatainak megvalósításában a tanulói ifjúság is lelkesen részt vesz.

A vetélkedők bizonyítsák, hogy a tanulói ifjúság megbecsüli, ápolja és terjeszti a művészet maradandó alkotásait, hogy hirdetője, s maga is alkotója, formálója a szocialista művészetnek.

Legyen ez a májusi seregszemle bizonyítéka annak, hogy a tanulói ifjúság lelkesedik a szép és értelmes dolgokért, legyen állásfoglalás szocialista társadalmunk építésének ügye mellett.

E gondolatok jegyében a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Borsod megyei Bizottsága szeretettel köszönti a Borsod, Hajdu, Szabolcs megyék, Miskolc és Debrecen város tanulói ifjúságának képviselőit. Köszöntjük Budapest képviselőit, akik először vesznek részt a Sárospataki Diáknapokon, reméljük, a bodrogs-parti diákvárosban jól érzik magukat.

Köszöntjük a kísérő tanárokat, akik az előkészületek során tudásuk legjavát adták.

Köszöntjük a művelődési, társadalmi intézmények vezetőit, képviselőit, akik lelkes támogatói, aktív segítői a tanulói ifjúság e nagyszerű akciósorozatának.

Külön szeretettel köszöntjük a külföldi vendégeinket!

Kívánjuk, hogy érezzék jól magukat, ismerkedjenek meg diákhagyományainkkal, s ilyen módon is erősödjön szocialista országaink fiataljainak barátsága.

Bízunk abban, hogy a VI. Sárospataki Diáknapok az eddigiek méltó folytatása lesz.

Kívánunk minden résztvevőnek sikeres szereplést, kellemes szórakozást, élményekben gazdag napokat.

Járai János
a KISZ Mb. titkára

A Sárospataki Diáknapok története

1961. szeptember végén, egy borongós őszi napnak a délutánján megbeszélésre hívtak az akkori községi KISZ-szervezet irodájában. A KISZ Borsod megyei Bizottság munkatársa, Pálhegyi Ágnes akart velem beszélni. Megismerkedtünk, majd előadta jövedele célját. Kissé megborzongtam a hallottaktól, hogy Sárospatakon a keszt-helyi Helikoni Ünnepségekhez hasonlóan szervezzünk és rendezzünk egy kulturális seregszemlét, amelyen néhány ezer diák venne részt. Hol helyezük el, hol fognak étkezni a Patakra jövő diákok ezrei? — kérdeztem magamban. Igen, akkor az első percekben, sőt első órákban is még azt gondoltam, hogy ezt képtelenség megoldani. Minden kezdet nehéz — mondta Pálhegyi Ágnes. Ecsetelte e seregszemle szépségeit, de nehézségeit is. És ez utóbbi eldöntötte a Sárospataki Diáknapok sorsát. 1961. szeptember 29-e a Sárospataki Diáknapok születésnapja.

Igy kezdődött. Csaknem 10 esztendeje már ennek és azóta 1971. májusában immár hatodszor gyűlnek össze ezren és ezren a középfokú iskolák diákjai Sárospatakon. Hosszú, nehéz és göröngyös volt az út, amíg idáig eljutottunk. Megalakult a rendezőbizottság. Az iskola ifjúságának, tantestületének megértése szárnyakat adott a rendezőségnek. Keszthelyről a „Helikoniak“ üdvözöltek bennünket, mint az országban a második nagy diáktalálkozó szervezőit. Elláttak tanácsokkal, a korábbi Helikoni Ünnepségek írásos kiadványaival. Így született meg 1961. novemberében az első Sárospataki Diáknapok felhívása.

„A Sárospataki Diáknapok ünnepeinek megrendezésével azt akarjuk kifejezésre juttatni, hogy a haladó hagyományok ápolásának csak akkor van jelentősége, ha a múlt tanulságaiból okulva, a jelen nagy céljainak megvalósítására tudjuk irányítani az ifjúság kulturális törekvéseit“ — szövege az első felhívás.

Három megye — Borsod, Hajdú, Szabolcs — és két város — Debrecen, Miskolc — közép-

iskoláinak küldtük el a felhívást, ami mindenhol nagy megértésre talált. Az iskolák KISZ-szervezetei, tantestületei nagy várakozással tekintettek az 1962 május 25, 26 és 27-én sorra kerülő Sárospataki Diáknapokra. Az irodalmi és néprajzi pályázatok mellett a hagyományos művészeti ágak kerültek megrendezésre. A három megyéből és 2 városból 60 sajtószerzeményű költemény, 11 novella és 6 helytörténeti tanulmány érkezett a diáknapokra. (1971-ben a pályamunkák száma megközelíti az 1000 darabot.) 30 középiskola 1400 diákja nevezett be. 1971-ben 80 iskola 2400 résztvevővel.)

Sárospatak varázsa

A diáknapokat mindenki segítette. Mindezideig a diáknapok ünnepein — ez évben is — színvonalversenyt alkalmazzunk. A legjobb eredményt elért csoportokat, szöveglírákat és a pályázatokon résztvevőket arany, ezüst, bronz fokozatú érmekkel, illetve plakettekkel jutalmazzuk. Ezeket a pénzverő készíti Budapesten. 1962. tavaszán Vajdahunyadi Lászlóné, a KISZ KB. munkatársa a rendezőbizottsággal közölte, hogy a Pénzverő a késői megrendelés miatt nem vállalta az érmék és plakettek elkészítését. Néhány nap múlva Budapestre utaztam, és a Pénzverőben Selmeczy elvtársat, a Kereskedelmi Osztály vezetőjét kerestem fel. Előadtam kérésemet az érmék elkészítésével kapcsolatban, és miután megtudta, hogy Sárospatakról jöttem, örömmel vállalta azok elkészítését „a sárospatakiaknak mindent“ megjegyzéssel. Az eredményhirdetés napján azok meg is érkeztek.

Az első diáknapokra a sárospataki Községi Tanács vándorszerleget adományozott a legeredményesebben szereplő iskolának. Első ízben a Sárospataki Rákóczi Gimnázium KISZ-szervezete nyerte el, majd a következő diáknapokon a miskolci Földes Ferenc Gimnázium lett ennek boldog tulajdonosa.

1963. május 23-tól 26-ig második alkalommal került sor a Sárospataki Diáknapok ünnepeinek megrendezésére. Ez évben Heves és Nógrád megyék középiskolásaival bővült a diáktalálkozó. Az öt megyéből 50 középiskola nevezett be közel 3000 tanulóval. Szégyen Köteles László szállásfelelős! Betonra rakott matracokra volt kénytelen elhelyezni sok nyíregyházi diákot. Igaz, „meg is kapta ezért a nyíregyháziaktól a magáét“!

De nemcsak létszámban, hanem színvonalban is nőtt a találkozó. Beérkezett 49 néprajzi pályamű, 91 sajtószerzeményű költemény, 21 prózai mű, 100 képzőművészeti alkotás. Versmondásra benevezett 123 tanuló, irodalmi színpadra 15 iskola, 26 szólóénekes, 91 szólóhangszeres, ének-karral 22 iskola, 23 néptánccsoport, zenekarral 11 iskola, társastáncre 8 iskola. A diáknapok központi gondolata „a korszerű tudomány és művészet eredményeinek megismerése“ volt.

A Magyar Televízió közvetlen adásban helyezni közvetítést adott a Sárospataki Diáknapok május 25-i esti műsoros ünnepségéről és 26-án a gálaestról.

A harmadik diáknapok megrendezésére 1965. május 27—30-ig került sor ugyancsak az 5 megye fiataljainak részvételével. Ez évben első alkalommal jöttek el Sárospatakra a megyék szakmunkásképző iskolái is. A magasabb művészi színvonal elérését biztosította a megyei iskolai művészeti bemutató megrendezése, amikor is Patakra csak az ott arany fokozatot elért résztvevők jöhettek. Mégis ennek az lett az eredménye, hogy 72 iskola KISZ-szervezete 3100 tanulóval nevezett be a diáknapokra.

Beérkezett 180 képzőművészeti alkotás, 80 foto, 155 irodalmi, 60 néprajzi pályamű. Ugyancsak nőtt a művészeti ágak résztvevőinek száma is. Első ízben került sor a „Klubvezetők estje“ művészeti ág bemutatójára.

Az „öreg“ pataki diákok.

A diáknapok idején volt tanterünkben találkozót szerveztek a pataki öreg diákok, a volt „bések“. Hajnali 3-kor énekszóval vonultak ki a nagy porta alatt az iskolából. Zengett a dal oly szépen, hogy a Nagykönyvtár vendégszobájában alvó minisztériumi és KISZ-bizottsági vendégek felébredve kísérték tovább a lányokat az iskolakertbe, ahol reggel 7-ig közösen dalolták a szép pataki diákdalokat.

1967. május 25—28-ig került sor a negyedik diáknapok megrendezésére. 3 megye, Debrecen és Miskolc városok iskolái közül 64 iskola 2200 tanulója nevezett be. A diáknapok történetében első alkalommal került sor az ifjúsági nagygyűlésre, amelynek előadója Méhes Lajos a KISZ Központi Bizottság első titkára volt.

E diáknapon a kiosztott érmék és plakettek száma:

Borsod megye	13	arany,	14	ezüst,	21	bronz
Hajdu megye	14	„	12	„	10	„
Szabolcs megye	19	„	22	„	13	„
Debrecen város	11	„	9	„	8	„
Miskolc város	19	„	31	„	32	„

Az ötödik — jubileumi — diáknapokat 1969. május 29, 30, 31 és június 1-én rendeztük meg 71 iskola 2300 tanulójának részvételével. A jubileumi diáknapi megnyitón Dr. Bodnár Ferenc, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja, a Borsod megyei Pártbizottság első titkára, a Sárospataki Diáknapok fővédnöke mondott ünnepi megnyitót.

A szakmunkásképző iskolák „Az automatizálás és a szakmunka“ c. kiállításukkal értek el nagy sikert. Emellett a képzőművészeti, iparművészeti, kézimunka, foto pályaművek kiállítása is növelte a diáknapok művészi színvonalát.

És most a hatodik diáknapokon szeretettel köszöntöm az iskolák tanárait, a művelődési és társadalmi intézmények vezetőit, a tanuló ifjúságot és minden vendégünket, élményekben gazdag napokat, ifjúságunknak sikeres szereplést kívánok.

Páldi Jeremiás

a Sárospataki Rákóczi Gimnázium
nevelési igazgatóhelyettese

Novella

Hangok

Az énekes becsukta mézzel telt száját, és szirupos hangszálai nem libegtek tovább. A sztár befejezte műsorát — a moziból kimentek az emberek.

Valaki — az előbb ő is a filmet nézte — összegyúrta az üres cukroszacskót, mivel sikerült végigcsörömpölnie az előadást, és belerúgott.

De ez csak megerősítette elhatározásában, hogy ezután kék frakkban fog aludni, mint az énekes a filmen.

A megrugdosott zsacska tulajdonosa napokon keresztül arra várt, hogy egy nehéz bőrröndöt cipelő csinos nővel találkozzon, és hazasegítse, mint az énekes. De a csinos nők ha nehéz bőrrönddel vannak taxiba szállnak.

És a kék frakkból is csak egy kék pizsamára telt, de messziről, félszeggel hunyorítva megteszi.

Az énekes lemezeiből ő is vett egyet. Egész ellágyult a hangjától, és úgy érezte végre részesevé válhat annak a csillogásnak, amiből ez a lakkozottfejű kiinteget. Zöld hangok, lilák, finomak . . . olyan bonyolult érzések repkedtek zakója zsebétől a szívéig . . . megvette ezt a lemezt és a pénzt az énekes kapja . . . az ő pénzét. Lehet, hogy pont azt amivel fizetett. Az össze-vissza ugráló hangok most mindő érte hallatszanak. Az egyik kicsit magasabb, a másik rövidebb, vagy lágyan hullámszik. — Ez az! . . . Most addig énekeltem míg bereked! — Be fog rekedni, és nem tud majd másnak énekelni!

Mikor harminckilencedszer tette fel a lemez néhány taktus után elhallgatott. — Mi az, meguntad? kérdezte a lemezborítóra kent fényképtől. — Én is, ennek ellenére te azért énekelni fogsz! — tette fel újra, de az nem szólt. Felkattintotta a villanyt — sötétség.

— Áramszünet! — lökte bele a fotelbe a felismerés. Csendesesen ült egy darabig, aztán már ismét az utcán várakozott a csinos, bőrröndös nőre.

D. Szabó Ede
Miskolc: Földes Ferenc Gimnázium

Vallomás

Hazám, te csepp
halántékomon csorgó
kicsi harmat,
nedves, sós,
Almódzó csóró
száradó óriáskóró
vagyok,
tükröződöm íveden
hajlom veled,
mert érdekelem.

Hazám, te csepp
vizes kis szilánk.
Szikkadt Európa
száraz hullámain
vet,

dobál,
ezer habzósáju hullám.
Szálka vagyok
benned
de gerendává válok
tekintetedben,

ha úgy akarja,
kinek ezüstbetűkkel jegyzik
aranykorát,

hajába tűzve
akácvirágot,
foga közé szórva
recsegő homokot,

amely tudóbajt okoz.

Á bas!
Üveglapok közé
zártuk
multunk

leprás vérmintáit,
immunisok lettünk
ronggyal és cafattal
szemben, és
mint

pajkos gamine—banda
sodorja
a végzet lángvirágait
tavaszi flört közben,
kergeti el
habként szállingózó
emlékünket
a kegyetlenül frivol
álom-áldozat.

Varga Béla
Debrecen: Tóth Árpád
Gimnázium

Az aratás szókincse Bodroghalmon (részletek)

Gabonafélék: A buza, árpa, rozs, zab neve: gabonafélék, vagy egyszerűen gabona... régebbi időkben megvolt az *élet* elnevezés is (aratáskor sokszor hallattszott ez a kérdés: Hany köből életed volt?)

A buza ősszel vetett fajtái: Bánáti buza : fehér, Bánkúti buza, Székács buza

Köles: fajtái: pirosbugájú és fehérbugájú köles.

Sása, vagy levele: Amikor a buza tavasszal nagyon dúsán kihajt, akkor le szokták sarlózni, kaszálni, vagy állatokkal lelegeltetni a termést, hogy utána, ha kihajt, ne legyen dús. Azt a részét, amit a növényről eltávolítanak *sásánk*, vagy *levelének* hívnak (holnap végig-szaladok a rókaluckyi vetésemen, mert dús a levele, s nem lesz termés)

Ablakos vetés: amikor a vetőgép csöve eldugul, s nem kerül a földbe a mag.

Szörös vetés: amikor a gazda észreveszi, hogy a gép nem vetett, s a csövet megpiszkálja... a továbbiakban duplán engedi.

Kalász: a buza azon részének a neve, amelyben a szemek ülnek. (szólás: Mán kalászol)

Szem: a buzakalászban található termés neve.

Toklász: a buzaszemet borító hártya neve.

A buza dárdája: a neve annak a szűrős száknak, ami a buzaszemekből kiáll.

A buza szára: a buza azon részének, amelyen a kalász van.

Szalma: ha a buzát lecsépelik, a szálából szalma lesz... istállóban *alom*-nak használják.

Aprótörek: a neve a buza elcséplése után visszamaradt hártjának ami egész ideig a buzaszemet védte. (... silozásnál kitűnő a silóba)

Napytörek a neve a törek javának, elejének.

Lábon álló termés: az aratáskor még le nem aratott gabonát lábonálló gabonának nevezik.

Következtetések, jóslatok a termés minőségére

1. Ha az éven az első zengést Dél-Nyugat felől hallották, akkor jó termésre számíhattak.

2. Gyenge termés lesz, mert sok a szarkaláb és a pipacs a határban.

3. Jó lesz a termés, ha Szentgyörgy napra olyan nagy a kalász, hogy a vadnyul elbujhat benne.

Aratás:... amikor az érett buzát levágják és összeszedik.

Ősszesorvad a buzaszem, ha aratás előtt néhány nappal nagy forróságot, vagy aszályt kap.

Barnaszemű... a jól megérett gabonára azt mondják, hogy megégett.

Pereg-hullik: amikor a gabona túlrett, ilyenkor pereg.

Megrozsdásodik a buza... ha ősszel nyári esőt kap.

Sáskajárás „Hát igen! Az vót még csak nagy hadsereg, Nálunk csak a Szilvási legelő déli sarkán vonult végig, de az is elég volt. Ahun csak e mentek, utánok nem maradt semmi, csak a csupasz térség.”

Dült élet, vagy dült termés: ha már a buza felnőtt, s akkor jött rá nagy eső, vagy erős szél, s akkor eldült a buza a földre.

Felkészülés az aratásra

A férfiak öltönye állt: bocskorból, vászongatyából, vászon, rövidújju ingből.

A nők öltönye: bocskor, hosszúruha (alsónadrág nélkül) piros pettyes kendő, kötény.

Kéveköttő: az árpa kivételével minden gabonát a saját kötelébe tették, amit a kéveköttő csavart.

Az *aratósarló* (részei: nyel, sarlóhegy, sarlópenge, sarlóél, sarlólát, sarlószeg.)

Gágó: a neve, annak a félkör-alakú pengének, amelyet *nyel*-re erősítettek, s vele füvet vágtak, vagy aratáskor marokszedésre használták.

Rávágás: a kasza, a csapó segítségével a levágott kalászt a rend falához gyűjti.

A *kereszt:* négy lába volt, s egy-egy lábon négy-négy kéve. Legalul volt a bujtató, amit a földre tettek, s a kalásztát felgyürték, hogy ne jusson a földre a buzaszem. 18-nak egy *pap* került felülre.

Kasza: (részei: koccs nyel, koccska, kaszakarika, zsinór, nyaka, kaszaszeg, kaszahegy, kaszaél, kaszaközép, ormó, kaszatok, kaszasarok.)

A kasza élesítésének eszközei:

1. ülő (részei: ülővas, ülőfa)

2. kaszaverő kalapács.

Eltompult a kasza éle: amikor már sokáig használták a kasztát, akkor az éle eltompul.

Kaszát ver: a gazda olyankor, amikor az élet kalapáccsal megnyújtja.

Kasztát fen amikor kaszakővel kasztát élesít.

Kaszakú, vagy fenkú. A kasza élesítésére szolgáló kövek. (Fajtái: barna-kaszakú smirgli, sárga-kaszakú márvány, szürkekaszakú beton.)

Féntok: ökör, vagy tehénszarvából, később fából és bádogból készítették.

Rendre vágás: a levágott gabona tarlóra fordul.

Rend: a levágott sáv szélességének a neve

Posztárc annak a szakasznak a neve, amelyet egyfolytában vágnak le.

Markot szed: a levágott buzát összeszedi kisebb csomókba

Hónaljak: az egyszerű maroknál nagyobb egység, kettő ad ki egy kévét.

Gereblye: rendre vágott gabona összegyűjtéséhez való (részei: gerendely, fogak, nyel, karika).

Kötelet terít: a marokszedő amikor a kévek bekötéséhez a kötelet a földre teríti

Kéve: a kötéssel egybekötött gabonacsomó.

Subafa: cövek, bot, amelyet a kéveköttésnél a kötélt megszorítására használtak.

Képsor, hurkasor: a bekötött kévéket összehordják tövükkel befelé.

Buzakazal: kévekből álló gabonarkás (fajtái: a hatos és a kupac ötös hetes nyolcas)

A *kereszt* fajtái: gazdakereszt, nagykereszt, kepekereszt.

Kaparék: a kévek összekötése után a tarlóról összekapart gabonaszalak.

Kalászolás, szedegetés a kereszttrakás és kaparékosztás után a tarlón maradt, elhullott szalakat kézzel összeszedik

Tóth Ildikó: Sátoraljaujhely
Kossuth Gimnázium

Műfordítások

CARYL CHURCHILL:

A HANGYÁK

Szereplők:

Nagypapa

Jane

Stewart

Tim

(részlet)

Tim: Hé hangya, te mit viszel? Valami enni-
valót? És te is viszel valamit, te is, te is,
te- ne állj meg. A többiek nem állnak meg.
A többiek nem állnak meg, már eljutottál a
veranda másik oldalára. Mi a baj? Ugyan, ne
bolondozz. Hová mész? Tovább, tovább, bujj
be a résbe A repedésbe, ott nem látlak.
Ők is kijönnek. Te itt, te kis hangya, te
kisebb vagy mint a többiek. Mássz fel az
ujjamra, mássz már! Ne félj, ne szaladj el.
Gyere, te kis aranyos . . . Ez a másik kicsi
másfelé megy. Te kicsi vagy, te is, te köze-
pes és te nagy! Nagy és fényes. Mit fogsz
tenni, ha egy gallyat teszek eléd? Könnyen
átmászol rajta, ugye? Gyere, te is meg
tudod csinálni. Gyertek hangyák.

(Nevetés)

Nagypapa: Nos, ennek a napnak is vége. Megint
6 óra van. Mostanában úgy tűnik, hogy
mindig 6 óra van. Minden nap megfigyelem,
mikor 6 óra van, ez már azt jelenti, vége
a napnak.

Jane: (kiált) Tim!

(Szünet)

N: Tim! Anyád szól!

J: (közelebről) Mit csinálsz?

T: Semmit.

J: (a verandán) Tiszta vagy? Apád akármelyik
percben itt lehet. Nem akarom, hogy azt
gondolja, nem törődöm veled. Mi az? Han-
gyák? Förtelmes ez a ház, fülbemászó
a konyhában és akárhová nézel minden
szalad. Mit csinálsz a hangyákkal papa?

N: Mit csináljak?

J: Önthetsz rájuk benzint és meggyújthatod!

T: Ne.

J: Tim, menj és mosakodj meg drágám!

T: Ezek az én hangyáim. Ne bántsd őket.

J: Mosd meg az arcod és a kezed, aztán fé-
sülködj meg. Vegyél fel egy tiszta inget és
szandált. Mit csináltál a szandáloddal?

T: Nem ölheted meg őket, ők hangyák!

N: Nem fogunk hozzájuk nyulni Tim. Menj és
csináld azt, amit anyád mondott. Menj már

T: (el) Nagyi ne hagyj megölni őket.

J: (utána szól) Ne feledd megfésülni a hajad.
Látod? Egymásnak ugrat bennünket. Nagyi
ne engedd . . . Mintha tudná.

N: Nem tudsz elnéző lenni vele, mindenért
figyelmezteted.

J: De úgy van minden, ahogy ő mondja. „Ha
nem vagy kedves velem, nem te fogsz vi-
gyázni rám. Megyek a papához.”

N: Bíróság elé kerül?

J: Természetesen, biztos vagyok benne, hogy
megkapom. Nem vhetnek el egy gyereket
az anyjától.

N: Nem értek hozzá. Nem attól függ ez, hogy
mit határoznak, ki a vétkes fél?

T: Anyu és Apu jönnek! Látom őket a parton.

N: Hol?

T: (örömmel, szinte énekelve) Jönnek a „rákos”
tó mellett. Most másznak fel a kavicsoson.

N: Nem látom. Olyan csinos kislány volt, min-
dig felkapaszkodott egész a „rákos” tóig.
Kedves fiú volt ő is, mikor idejött hozzánk
Lementek a tengerhez minden este. Én meg
sem próbáltam figyelni őket, mert az nem
illik. De gondolatban, egymás kezét fogva
és a homokot rugdalva lementem velük
egészen a tengerhez. Éreztem a vizet bo-
kájuk körül, bár egészen távol voltam ahhoz,
hogy lássam a bokáikat. Nagyon boldogok
voltunk.

T: Anyu! Apu! Gyertek! Nem hallanak engem?
Még nem integetnek. Hahó! Apu integet,
már mami is. Most a homokbuckákon van-
nak! Mami elcsúszik! Apu felsegíti! Jönnek
az uton. Mindjárt itt vannak! Miért nem
nézed? A kapunál vannak! Az útról már
jönnek fel a lépcsőn. Már itt vannak! Apu!
Apu!

S : Szevasz Tim! Na gyere! De nehéz fiú vagy!
Adj nekünk puszit!

T : Anyu, szia, Anyu!

J : Igen Tim! Minden rendben. Ne ugrálj így,
nyugodj meg! Valami mondanivalónk van
számodra.

S : Jane. —

J : Apa és én beszélgettünk.

S : Tim! Figyelj, öreg fiú, úgy van, hogy Anyu
és én. —

J : Én beszélek veled, ne szakíts félbe. Ez egy-
szer maradj csöndbe.

T : Láttalak benneteket a parton, néztem, hogy
jöttetek.

J : Tim! Te már megérted azt, ami itt folyik,
ugye?
Bár még nem mondtunk erről semmit.

T : Láttam, hogy elcsúsztál a homoktan. Láttá-
tok engem?

S : Tim! Sokat voltam távol ezen a nyáron,
így nem láthattalak olyan sokat, mint sze-
rettem volna.

J : Jó volt ez a nyár, ugye Tim?

T : Igen.

S : De télen lakhatsz velem, vagy ha Anyuval
laksz is, sokat fogsz látni, ugye jó lesz?

T : Igen.

J : Tim tudod, Apád nem él velünk többet, és
most mi elhatároztuk, hogy többet nem fog
velünk lakni. —

S : Jane, hagyd abba! Örültség ezt így csinálni.

J : — és te velem és Péter bácsival fogsz lakni.

S : Jane, abba hagynád? (Szünet)

T : Nagyi. —

S : Tim! Figyelj rám egy pillanatra. Nem olyan
rossz dolog ez, sőt szórakozás. Három ház-
ban fogsz élni.

J : Te velem laksz! És ezt kell mondanod min-
denkinek, aki kérdezi. Ez az amit te csi-
nálsz és ez az amit te akarsz, érted? Nos,
kivel akarsz élni? Anyuval, ugye?

T : Egyedül akarok.

S : Még nem tudjuk kivel fogsz lakni. Bárki-
vel is, a másikat nagyon sokat láthatod,
annyiszor, amennyiszor te akarod. Az egész
időt a Nagyival töltheted majd a tengernél,
ha akarod.

J : Hallgass Tim! Ha azt kérdezik tőled, hogy
Apáddal akarsz-e élni, azt kell mondanod
nem, mert Apu elhagyott minket. Jóval az
— előtt, hogy Péter bácsi jött, ugye kedves?

S : Jane! Ez nem igaz. —

J : Elhagytál jóval előbb. —

S : Miatta hagytalak el. —

J : Csak azért mentem hozzá, mert nem sze-
rettél. Azt hiszed kellett volna másképp?

S : Kinéztél te már öt hónapokkal előbb.

J : Azt gondolod, szerettem volna?

S : Azért mentem el, és hagytalak el. —

J : Csak úgy tettél, hogy nem hagysz el, pedig
lélekedben már elhagytál. Még azelőtt, mielőtt
örökre valóban elmentél volna, napokat
töltöttél tőlem távol.

S : Oh, ne kezdjük megint előlről.

J : — mert nem szeretted, sohasem. Te hagytál
el engem először, ugye Papa?

S : Jane! Már végig csináltuk ezt sokszor.

J : (most sírni kezd) Ugye Tim? Ő hagyott el
minket, ő hagyott el először.

T : Ne sírj! Utállak benneteket. Ne sírj! Ne!

S : Tim. —

T : Gyűlöllek! Hangyák! Hangyák! Hangyák!
(kiabál)

J : (még mindig sír)

S : Oh, a pokolba ezzel. Majd telefonálok. (El-
megy) (Szünet)

J : Stewart, Stewart, várj! (Hangja gyengül,
amint megy utána a házba. A kocsni elindul
és elmegy. Jane újra kiált)

T : (még mindig szipog és zokog)

N : Gyere Tim! Csináljunk valamit. Így van
jól, mindketten elmentek, teljesen egyedül
vagyunk. Teljesen egyedül. Már kezd söté-
tedni. Már tudom mit fogunk csinálni. Le-
megyek a garázsba te maradj itt, mint egy
jó kisfiú, teljesen egyedül. Jó? Nézd a ten-
gert és szólj, ha a világítótorony világítani
kezd, rendben? Számold, mennyi idő telik
el a villanások között.
(Elmegy, Timet a korlátnál hagyja.)

T : Te, hangya te, Egyedül élni. Repülni fogok
repülőgéppel. Itt vannak. Egy, kettő, három-
Menjetek el! Négy öt. Elrepülök majd egy
repülővel. Ne sírj utállak! Egy kettő, három-
négy, öt.

N : No, gyere Tim, ezt fogjuk csinálni. Látod
ebben a sötétben hol vannak a hangyák?
Látod ugye? Önts egy kis benzint rájuk!
Így! Jó! Most teszünk a benzinre egy
zsinórt, a végét elhozzuk ide, hogy el tud-
junk rejtőzni a robbanás elől. Rendben?
Aztán lebújunk ide. Meggyújtjuk a zsinórt.
(Meggyújt egy gyufát) Fogd a gyufát. Fogd!
Jól van! Fújd el a gyufát. Most várj! A
spárga megégeti majd az ellenséget. Nézd
a kis lángot, megy, elborítja a hangyákat.
(A benzin lángba borul)

T : (felkacag)

Angolból fordította:
Illésy Klára
(Sárcspatak)

A nád és a gyékény munkái a Bodroghözben

(részlet)

Gyékénytermékek

Agymentőt szövés nélkül is készítették a következő módon: A gyékény száráról lehúzzák a gyékény tuskáját (szárát, levelét) így a gyékény már gömbölyűszárú lesz, ezután a földre rakják szép sorjában és a gyékény szíjjával (a lehúzott és azután összesodort résszel) minden szál gyékényt meggörcsölnek (görcsöt kötnek a szíjjából a gyékényszálakra) 10 centiméterenként pedig bojtot hagynak díszítőül, olyan formán, hogy a gyékényszál torzsokáját magasabban hagyják ki a többtől, majd behasogatják és így szétnyílik rózsaaalakúra

A következő nagyon elterjedt és ma is használt gyékénytermék a *lábtörlő*. Kivétel nélkül minden falusi házban (bodroghözi) megtalálható volt. Függetlenül attól, hogy a gazda szegény, vagy gazdag volt. A lábtörlőt az ágy alatt tartották, amit lefekvéskor használtak, mivel a szoba földes volt. Az így elhasznált lábtörlőt tették ki az ajtó elé a küszöbre.

A szakajtó nélkülözhetetlen kelléke volt a paraszti háztartásnak. Eredetileg kenyérsütésre használták. Ezen kívül felhasználták még liszt, tojás és kukoricadara tárolására.

A baromfit is gyékényszakajtóból etették, benne vitték ki a szemet. A karcsai emberek nagyon szerettek méhészkedni, amihez régebben csak gyékényből készült *méhköpüt* használtak.

Méhköpüt használtak a vadméh befogására is. Ez nemcsak hasznot hozott, de szórakozást is nyújtott. Ilyenkor a határban dolgozók összereglettek és segédkeztek a befogásnál.

A tojás tárolására a szakajtó mellett kimunkálták a *tojástartó kosarat* is. A kosárnak füle volt és felakasztották a falra, hogy a kisgyerekek ne érjenek könnyen hozzá.

Gyékényből is készítették a szekérré való kast, amelyet általában a piacra, vásárra menéskor használtak. Baromfit és terményfélét vittek a kasban. A kast kieresztették a sroglóhoz, hogy nagyobb legyen a szekéren a rakódóhely. Egy dal is megörökítette a kas létezését és felhasználását.

„Debrecenbe kéne menni
Pulykakakast kéne vinni
Vigyázz kocsis lyukas a kas
Kihullik a pulykakakas“

A gyerekek is megtalálták az örömeiket a gyékényben. Számukra *gyékényülköt* fontak gyékényből. Ebben tartották őket 12 hónapos korukig, attól függően, hogy melyik gyerek, milyen erős volt, vagy mennyire mozgékony. Gyakori volt az eset, hogy két éves korig is a gyermekülkőben tartották a gyermekeket.

Ezen kívül játékokat is készítettek a gyermekeknek. A szakajtóhoz hasonlóan fonták meg a kis játékokat. A gyerekek a homokban tudták legjobban ezeket kihasználni.

Készítettek még *szatyrot* (táskát) *kanállartót*, *gyufatartót* és *kenyereskosarat*.

Gyékény kis kékításkát használtak a városban is, főleg a hús szállítására-hazavitelére.

A hentesek nagy gyékénytáskát használtak, azt azért mert a gyékény hűvösen tartotta és a melegtől megóvta a húst. Ebben a táskában vitték ki a hentesek a sertésvágáshoz a szükséges eszközöket is. A faluból a városba menet a hentesek a kocsijukat gyékényponyvával takarták le.

Mondások, találós kérdések

Olyan buzám van mint a nád!

Ha valakinek a buzaföldje szép volt, magasan és sűrűn nőtt a buzája, akkor mondta:

Olyan, mint a nádszál!

A lányok termetére mondták a komendáló asszonyok, ha szép tartása volt.

Kákabélú!

Sovány, keveset evő és ételben válogatós embereket neveztek így.

Azért csipkés a nád levele, mert mikor Krisztus Urunk a Földön járt, s a Genézaret tavánál ment a samarával, a samár beleharapott a nádba. Azért van ott minden nádszálon a harapás helye.

Találós kérdések:

Vízben kél, vízben nő, mégis kell rá az eső!
Mi az? (A nád)

Benne áll derékig, mégse részeg, pedig iszik!
Mi az? (A nád)

Nagy Éva: Sátoraljaujhely
Kossuth Gimnázium

Historia docet

„ . . . Mint minden, úgy a tudomány s a társadalom nagy épületének alapjai mélyen elrejtve fekszenek. Zaj nélkül, ismeretlenek által rakatnak azok le, s szerény munkások, kik azt teszik, többnyire magok sem gyanítják fáradságoknak nagyszerű következéseit . . . ”

Eötvös : Gondolatok

Alkotás

Sugár Péter I. f (línó)

Altató

Dal Rólad
Halk szózat
Ég lángja
Füst szárnya

Szél szalad
Álmodat
Felhő bontja
Csend borítja
Hold szeret
Rád nevet
Elrejtenek
Fellegek

Csillag fénye
Éji béke

Fű árnya
villan
ütemre
illan
a bang
Mintha a
messze
ércköve
zengne
úgy ringat
szépen az esti
harang

Tóth Magdolna IV. c

Iskolánk története

A középkori pataki diákok nyomában

1969 nyarán néhány diáktársammal együtt a vártemplom körüli ásatásoknál segédkeztem. Az egyik napon a torony előtti téren egy épület alapjaira bukkantunk. Akkor még nem sejtettük, hogy gimnáziumunk félezeréves elődjét a középkori pataki iskolát találtuk meg. A történészek már tudtak az iskola létezéséről, csak pontos helyét nem ismerték, ugyanis ránk maradtak egy hajdani pataki diáknak, Szalkai Lászlónak latin nyelvű jegyzetei, melyeket mint diák a pataki városi-plébániai iskolában készített.

A mátészalkai csizmadiamester jóeszű fia itt tett szert olyan műveltségre, mellyel az ország első főurává válhatott: főkancellár és esztergomi érsek lett belőle. Jegyzeteit később fatáblás könyvbe, kódexbe köttette, s így maradt ránk — ma az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár féltett kincseként — a legrégebb magyar tankönyv, a Szalkai-kódex.

A kódex tartalmából könnyen következtethetünk az iskolai oktatás módjára és tartalmára is. Szalkai László, mint nagyobb diák — 16 éves lehetett, amikor ezt a kódexet írta — előbb lemásolta az iskolamester *Kisvárdai János* tankönyvéből az anyagot, majd abból tanította a kisebbeknek az

írást, olvasást, számolást és a latin nyelvtant. A kicsik oktatása után a nagyobbak előszedték jegyzeteiket, letelepedtek a mester mellé, aki a tananyag minden szavát megmagyarázta. Ezeket a magyarázatokat ők följegyezték a sorok közé, vagy a lap szélére.

A tananyag sokoldalú volt, s a gyakorlati élet követelményeihez igazodott, hiszen az iskolából kikerült diákok, iparosok, kereskedők, iskolamesterek, városi és udvari írnokok, jegyzők, számtartók, ispánok lettek. Fontos tárgy volt tehát a levélfogalmazás és a családjog.

Egyik főtárgy az asztronómia volt. Ezen belül tanulták meg az égitestek mozgását, a naptárkészítést, s mert a csillagoknak nagy befolyást

tulajdonítottak az ember életére, az asztronómiához tartozott a betegségek és gyógymódok ismerete is

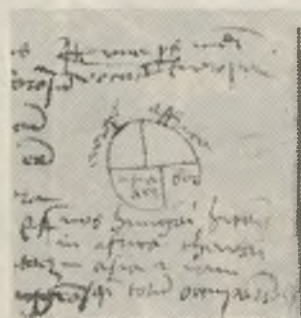
Az iskolakórus énekelt az istentiszteleteken és a világi ünnepségeken, érthető hát, hogy magas szintű volt a zenei oktatás.

(A Kódex naptárkorongja)

Az ókori mitológiát és a bibliai történeteket verses feldolgozásban ismerték, de foglalkoztak a klasszikus latin szerzők műveivel is. Így válhatott Szalkai László külföldön is elismert humanista költővé.

A tananyag sokféleségére utal a földrajzi vázlat a 3 világrésszel, s abban az a kitétel hogy „a törökök Ázsiában laknak és már az egészet elfoglalták“. A matematikai jegyzetben a háromszögek fajtáit sorolja fel, rajzos ábrázolással a szöveg között.

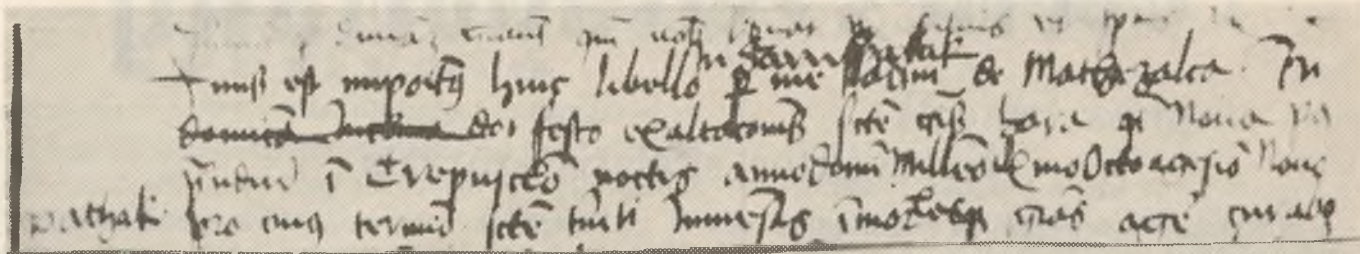

(Földrajzi vázlat a kódexben és a háromszögekről készített jegyzet)

Szalkai László, a tanulmányai befejezése után maga is iskolamester lett, majd a budai királyi udvar írnoke, az apródok nevelője — végül

esztergomi érsek. Fényesen ívelő pályájának a mohácsi csata vetett véget, amikor is az esztergomi bandérium élén 1526 aug 29-én elesett.

Mindezek bizonyságául álljon itt a kódex néhány befejező sora:

„Befejeztem ezt a könyvecskét Sárospatakon én Mátészalkai László, a szent kereszt felmagasztalásának ünnepén, vacsora után kilenc óra tájban, az est homályában, az Úr 1489 ik esztendejében.“

A mohácsi vész az iskolaépület sorsát is megpecsételte Perényi Péter a töröktől félve nagy erődtményrendszerrel vette körül a várat Az építkezéseknek „útjában állt“ az iskola épülete, mire azt lebontották, s a mai helyére telepítették át 1531-ben, ahol már, mint a reformátusok iskolája működött.

Az ásatások által feltártak mély élményéhez most az társult, hogy láthattam a Szalkai kódexet is a vártemplom oratóriumában a kiállításon.

Szabó Sándor II. d

Anekdoták

Az egyik öreg tanár nyugdíjba megy. Elfáradt már, régen várta. Elmenőben így szól: Igen. Mostmár itt a díj, s itt a nyug. Kevésre sikerülhetett azonban a díj, mert amikor később találkozott vele egy fiatalabb s megkérdezte, hogy milyen a nyug, hát így szólt: Ha díj nincs, nyug sincs.

Humor

Lírai monológ

(Történik a vegyszeres polcon. Aki beszél: NaOH úr, 1 kilogrammos proanal. Aki hallgatja: HCl kisasszony, 38%-os, nagy folyadék-üvegben, felénél alig valamivel följebb.)

Kedves HCl kisasszony!

Ne haragudjon a tolakodásért, de már két hete bekövetkezett ez a pillanat, amikor egy polcra kerültünk.

Mondja!

Ismeri azt a mondást. meglátni és megszeretni? Mert higgye el, ez nálam egy pillanat műve volt. És tudja, mikor következett be ez a pillanat? Tegnapelőtt, úgy két óra tájban. Senki sem volt a laborban, amikor teljesen váratlanul leesett magácskáról a címke. Ott állt előttem meztelen valóságában. Bevallom, azonnal karbonátosodni kezdtem az izgalomtól! Láttam, hogy milyen mélyen elpirult, s nagyon szégyeltem, de nem tudtam levenni szememet gyönyörű ionjairól. Attól a perctől éjjel-nappal csak magára tudok gondolni, még disszociálás közben is maga lebeg a szemem előtt, s férfiasan bevallom, mardos a féltékenységg is.

Azt hiszi, nem látom, hogy az a gazember NH₄ OH milyen pillantásokat vet kegyedre, s néha milyen sűrű ködbe burkolja előlem?

Megsúgom: meg akarja reagálni magát!

Kisasszony!

Én igen nagy lépésre szántam el magam. Ezennel ünnepélyesen felajánlom szabad vegyértékemet. Kösse le, s legyen a feleségem. Higgye el, nem vagyok felelőtlen, még ha reagáltam is néha más savakkal. S gondoljon kérem majdan születendő gyermekeinkre is! Milyen bájos, apró, tömzsi, kocka alakú kristálykák lennének!

Kedves HCl! Engedje meg, hogy ezek után a keresztnevéen szólítsam! Ne gondolkozzon a dologon! Semlegesítsük egymást hetes pH-ig, s meglátja, boldogok leszünk.

A Kazincbarcikai Vegyipari Technikum
tanulóinak „lepárlása“

Természettudomány

Két vektor skaláris szorzata

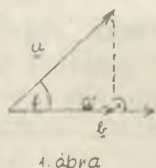
A gimnázium II. osztályában beszéltünk a vektorok számmal való szorzásáról, nem említettük azonban azt az esetet, amikor két vektort szorzunk össze. Vektorok szorzásánál megkülönböztetjük a skaláris és a vektoriális szorzatot. Most a skaláris szorzat legfontosabb tulajdonságait mutatom be.

Két vektor skaláris szorzatának nevezzük a két vektor abszolút értékének és hajlásszögük koszinuszának a szorzatát. Ennek jelölése:

$$|\underline{a}, \underline{b}| = \underline{a} \cdot \underline{b} = |\underline{a}| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos f$$

Es tulajdonképpen nem más, mint $\underline{b}$ abszolút értékének szorzata $\underline{a}$ -nak $\underline{b}$ -re eső merőleges vetületével (1. ábra)

$$\begin{aligned} \underline{b}' &= y \cdot \underline{a}^0 \\ y &= |\underline{b}| \cdot \cos f = |\underline{a}^0| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos f \\ y &= |\underline{a}^0 \cdot \underline{b}| \\ \underline{b}' &= |\underline{a}^0| \cdot \underline{b} \cdot \underline{a}^0 \end{aligned}$$

1. ábra

A skaláris szorzat eredménye mindig skaláris mennyiség. A skaláris szorzat kommutatív, azaz:

$$\begin{aligned} \underline{a} \cdot \underline{b} &= \underline{b} \cdot \underline{a} \\ \underline{a} \cdot \underline{b} &= |\underline{a}| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos f \\ \underline{b} \cdot \underline{a} &= |\underline{b}| \cdot |\underline{a}| \cdot \cos f \end{aligned}$$

A jobboldali skaláris mennyiségek vannak, amelyek tetszőlegesen csoportosíthatók, ezért igaz a fenti azonosság.

A skaláris szorzat konstanssal szorozva asszociatív:

$$\underline{c} \cdot |\underline{a} \cdot \underline{b}| = |\underline{c} \cdot \underline{a}| \cdot \underline{b}$$

A bizonyítás az előbbihez hasonlóan történik.

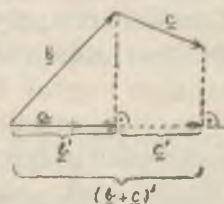
A skaláris szorzat disztributív is. (2. ábra)

Az ábrán látható, hogy

$$|\underline{b} + \underline{c}|' = \underline{b}' + \underline{c}' \quad (1) \quad \downarrow$$

Az 1. ábrához tartozó bizonyítás alapján:

$$\begin{aligned} \underline{b}' &= |\underline{a}^0 \cdot \underline{b}| \cdot \underline{a}^0 \\ \underline{c}' &= |\underline{a}^0 \cdot \underline{c}| \cdot \underline{a}^0 \\ |\underline{b} + \underline{c}|' &= [|\underline{a}^0| \cdot |\underline{b} + \underline{c}|] \cdot \underline{a}^0 \end{aligned}$$

Visszahelyettesítve (1)-be:

$$[|\underline{a}^0| \cdot |\underline{b} + \underline{c}|] \cdot \underline{a}^0 = |\underline{a}^0 \cdot \underline{b}| \cdot \underline{a}^0 + |\underline{a}^0 \cdot \underline{c}| \cdot \underline{a}^0$$

$\underline{a}^0$ -nal egyszerűsítve:

$$|\underline{a}^0| \cdot |\underline{b} + \underline{c}| = \underline{a}^0 \cdot \underline{b} + \underline{a}^0 \cdot \underline{c} \quad \text{Ezt beszorozva } \underline{a}\text{-val:}$$

$$|\underline{a}| \cdot |\underline{b} + \underline{c}| = \underline{a} \cdot \underline{b} + \underline{a} \cdot \underline{c}, \quad \text{ami a disztributív azonosság.}$$

Vizsgáljuk meg a skaláris szorzatot néhány nevezetes szögnél: Ha $\underline{a}$ párhuzamos $\underline{b}$ -vel és azonos irányításúak, akkor $f = 0^\circ$ és

$$\underline{a} \cdot \underline{b} = |\underline{a}| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos 0^\circ = |\underline{a}| \cdot |\underline{b}|$$

Ha $\underline{a}$ párhuzamos $\underline{b}$ -vel, de ellentétes irányításúak, akkor $f = 180^\circ$ és

$$\underline{a} \cdot \underline{b} = |\underline{a}| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos 180^\circ = -|\underline{a}| \cdot |\underline{b}|$$

Ertelmezhetjük egy vektor négyzetét is:

$$\underline{a}^2 = |\underline{a}|^2$$

Ha egy vektort szorzunk az egységvektorával, akkor megkapjuk a vektor abszolút értékét:

$$\underline{a} \cdot \underline{a}^0 = |\underline{a}|$$

Két egységvektor skaláris szorzata a hajlásszögük koszinuszát adja:

$$\underline{a}^0 \cdot \underline{b}^0 = |\underline{a}^0| \cdot |\underline{b}^0| \cdot \cos f = \cos f$$

Ha a két vektor merőleges egymásra, akkor:

$$\underline{a} \cdot \underline{b} = |\underline{a}| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos 90^\circ = 0, \quad \text{mert } \cos 90^\circ = 0$$

Ez fordítva is igaz: ha két nullvektortól különböző vektor skaláris szorzata nulla akkor a két vektor merőleges egymásra. Ez a tulajdonság a skaláris szorzatot alkalmassá teszi annak eldöntésére, hogy két vektor merőleges egymásra, vagy sem.

Most vizsgáljuk meg a derékszögű koordináta-rendszer ($\underline{i}$ és $\underline{j}$) egységvektorainak skaláris szorzatát. Mivel $\underline{i}$ és $\underline{j}$ merőlegesek egymásra,

$$\underline{i} \cdot \underline{j} = \underline{j} \cdot \underline{i} = 0$$

Ertelmezve van még az egységvektorok négyzete:

$$\underline{i}^2 = \underline{j}^2 = 1$$

Az eddigiek alapján kiszámítható a koordinátákkal adott vektor skaláris szorzata:

$$\underline{a} = a_1 \cdot \underline{i} + a_2 \cdot \underline{j} \quad (2)$$

$$\underline{b} = b_1 \cdot \underline{i} + b_2 \cdot \underline{j}$$

$$\begin{aligned} \underline{a} \cdot \underline{b} &= |a_1 \cdot \underline{i} + a_2 \cdot \underline{j}| \cdot |b_1 \cdot \underline{i} + b_2 \cdot \underline{j}| \\ &= a_1 \cdot b_1 \cdot \underline{i}^2 + a_1 \cdot b_2 \cdot |\underline{i} \cdot \underline{j}| + a_2 \cdot b_1 \cdot |\underline{j} \cdot \underline{i}| \\ &\quad + a_2 \cdot b_2 \cdot \underline{j}^2 = a_1 \cdot b_1 + a_2 \cdot b_2 \end{aligned}$$

A koordinátákkal adott vektorok skaláris szorzata egyenlő a megfelelő koordináták szorzatösszegével, tehát a térbeli vektorok skaláris szorzata koordinátáikból:

$$\underline{a} \cdot \underline{b} = |a_1 \cdot b_1 + a_2 \cdot b_2 + a_3 \cdot b_3$$

Népmondák

Gyertyáló

(avagy: honnan ered a vajdácskai egyik határrész neve)

Igen sok kellemetlenséget okoztak nekünk a Habsburgok zsoldos-katonái. Még jókedvből is végigrabolták a környékét Pataknak.

Báthory Zsófia, hogy mentse a Wesselényi-féle összeesküvésben részes fiát, katolikus hitre tért, s jezsuitákat és zsoldosokat hozott Patakra.

A zsoldosok a várban tanyáztak.

Bár biztos, hogy jól el voltak látva mindennel, de jobban esett a lelküknek, ha sarcolhatták a környék népét. S, hogy a falvak népe ne tudjon védekezni se ellenük, hát éjszaka mentek.

Többször „meglátogatták“ Vajdácskát is.

A vajdácskai atyafiakat igen foglalkoztatta az, hogy hogyan lehetne ezen kellemetlen éjszakai látogatóktól megszabadulni.

Az egyik öreg furfangos parasztembernek jó ötlete támadt. Idefigyeljete atyafiak! Mi öregek úgyse tudunk már éjszaka pihenni. Hosszú is az ős idején, meg hát ilyen az öregember. Amíg él, hát igyekszik élni, s nem aludni.

Jókora nagyra nőttek mostanában a kukoricában a tökök. Vagy tizen-tizenöten összefognánk. Kivájunk magunknak egy-egy tököt Feltűzzük karóra, belehelyezünk egy égő gyertyát, az oldalát pedig kifúrjuk. Így aztán a gyertya világít, s messziről úgy látszunk, mintha a falu házai világítanának. Mi azonban nem maradunk ám egy helyen!

Lassan haladunk a vaksötét éjszakában, oda a mocsár mögé. A tolvajok a fény felé igyekeznek, s ha a jóisten is úgy akarja, még meg is fürödnek a sárban.

Az öregek így is tettek.

Hogy hány császári fürdött meg akkoriban, azt már nem számolták — talán a gyertyával való vonulgatás is előbb kezdődött — azonban az biztos, hogy Gyertyáló-nak nevezik Vajdácskán az egyik határrészt.

Közli: Erdei Irén II. d

Uers

Protest song

Valakivel, valahol kezd el!

Hogy többé ne legyen, ne legyen,
[ne legyen!]

Ha nincs mikor, lopd meg a csendet,

Ha nincs kivel, egyedül kezd meg,

Hogy többé ne legyen, ne legyen,
[ne legyen!]

Mindegy hogyan, de kezd el!

Kiáltsd ki a jelenbe,

Vagy írd le minden este

Ujjaddal a homokba,

Vésd mélyen a falakba,

Olvassd bele a fémbe,

Égesd rá a cserépre,

Egy percre se nyugodva

Hasítsd a tudatokba,

Hogy többé ne legyen, ne legyen,
[ne legyen!]

Ha nincs hol, szállj az égre,

Sülyedj el bányamélyre,

Földbe,

Sötétbe,

Csendbe,

Lépj hi a Végtelenbe!

Ha dicsőség övezne,

Pályád a Napba érne,

Ne feledd, mire kérlek:

Első legyél, ki mondja:

Ó ember, szállj a magasba!

Tóth Magdolna IV. c

Ki lehet számítani két vektor hajlásszögét is:

$$\underline{a} \cdot \underline{b} = |\underline{a}| \cdot |\underline{b}| \cdot \cos f$$
$$\cos f = \frac{\underline{a} \cdot \underline{b}}{|\underline{a}| \cdot |\underline{b}|} \quad (3)$$

$\underline{a}$ és $\underline{b}$ egy-egy téglatest testátlója, aminek abszolút értéke Pitagorasz tétele alapján kiszámítható:

$$|\underline{a}| = \sqrt{a_1^2 + a_2^2 + a_3^2} \quad |\underline{b}| = \sqrt{b_1^2 + b_2^2 + b_3^2}$$

Visszahelyettesítve (3) ba:

$$\cos f = \frac{a_1 b_1 + a_2 b_2 + a_3 b_3}{\sqrt{a_1^2 + a_2^2 + a_3^2} \cdot \sqrt{b_1^2 + b_2^2 + b_3^2}}$$

A vektoralgebra felhasználásával több elemi geometriai tétel bizonyítható, itt azonban helyhiány miatt el kell tekintenem ezek közlésétől.

Ebben és az előző két cikkben a vektoralgebra néhány alapvető tulajdonságáról írtam. A vektoralgebra kezdetben az embert körülvevő három dimenziós tér tulajdonságait használta fel az algebrában. Később azonban átlépett egy képzeletbeli térbe, az n-dimenziós vektortérbe, amelyben geometriai fogalmakkal lehet algebrai problémákat tárgyalni. Ez azonban túl nyúlik a középiskolai ismereteken, az egyetemek és főiskolák tananyagához tartozik.

Varga László Béla IV. c

Műfordítások

JOHN DRINKWATER

Almák a holdfényben

A padláson hosszú sorokban alma áll.
Egy ablakrésen fentről lágyan száll
S tengerzöld színt húz rájuk a holdsugár.
Egy felhőske ballag a hold előtt.

Egérke a falban; mocorog, mocorog; más
Zaj ezután nincs; elalél, hallgat a ház,
Egérke se rág. Zöldes-halovány ragyogás,
Esti fény festi az almákat.

Az almásor áll csak renyhe gerendáknál
A fény ezüstje lehajló deszkán hál,
S az almáknak álmat kintről a hold kínál.
Csendes a meredek lépcső lenn,

Lenn a folyósón végig semmi, semmi. A csend
Is oly halk, mint az alma, ha fán fenn leng,
És várja a hold csókját. Mély csend idebent,
És fény, és csoda-szín almák.

EMILY DICKINSON

Vizet szomjant lehe...

Földet — tenger felett.
Vizet — szomjan lehet
Becsülni igazán
Békét — ütközetben
Vágyat — emlékekben,
Tavaszt — a tél haván.

Angolból fordította: Pinczés István IV b

NELLY SACHS

A kék távolban

A kék távolban,
ahol a piros almafasor vándorol
égbemászó gyökérlábakkal
fog vágja kikristályosodni
mindenkinek, aki a völgyekben él.

A Nap, az útszélen fekvé,
varázspálcájával
álljt parancsol az utasoknak.

Ők állva maradnak
az üveges lidércálomban,
mialatt a tücsök finoman ciripel
a láthatatlanságban

és porát a kő táncolva
zenévé varázsolja.

Németből fordította Komjáthy Lajos IV. c

APOLLINAIRE

VITAM IMPENDERE AMORI

A karjaidban halt meg a szerelem
Emlékét ne feledd
Ő halott, te talpra állítod
Ő visszatér, hogy lásson

Eltelik még egy tavasz
Arra a gyengédségre gondolok
Isten veled évszak ki befejezted
S ujrakezded szerelmünk

Franciából fordította: Perecsi Sarolta IV. a

Anekdotalák

Két azonos termetű tanár működött az iskolában. Azonban nemcsak termetben voltak hasonlóak, de a nagykabátjuk is egyforma volt. Különböztek azonban egymástól annyiban, hogy az egyik szép házat építtetett s szép kapukulcsot kovácsoltatott. (mindig a nagykabát zsebében hordta.) A másik a művészeteknek hódolt, s még az énekkart is ő vezényelte.

Az egyik ünnepségen (hideg volt még) szintén szerepelt az énekkar. A tanár fellép a dobogóra, meghajlik, majd oda áll az énekkar elé. Hirtelen mozdulattal zsebébe nyúl a sípért, előrántja és belefúj. Azaz: fújna, mert a kapukulcs volt a zsebében.

A magyar szakos tanár a középkori drámákból feleltet

Nos fiam — kérdi a tanulót — milyen drámák jellemzőek erre a korra?

?? — mire sugják: misztérium drámák.

Tanuló: Hisztérikus drámák.

Kulesár Gábor II. a

Forum

Az elmélet és gyakorlat egységéről

Korunk általános műveltségű emberének arcukat megrajzolni úgy gondolom, hogy nem is olyan könnyű. Kétségtelen például az, hogy a ma tudománya inkább a természettudomány. Ha viszont arra gondolunk, hogy a tudomány mai eredményei folytán micsoda erők felett tud rendelkezni az ember (pl. az atomerő), s micsoda veszélyt is jelenthet ez az emberi társadomra amellet, hogy éppen ezen erők az ember szolgálatába állítása jelenti az emberi társadalom magasabb formában való megisméltődését, akkor azt kell mondanunk, hogy az ember erkölcsi, esztétikai, kulturális, humánus fejlesztésére is éppen olyan szükség van.

Engem inkább a természettudományok érdekelnek. A matematika, fizika mindig kedvelt tárgyam volt, s tulajdonképpen ez életcélom megvalósításának alapja is.

A Sárospataki Rákóczi Gimnáziumban a tanórak elméleti jellege mellett nagyon sok lehetőséget kaptam arra, hogy tudásomat gyakorlatba is „átültethessem.“ A továbbiakban szeretném néhány gondolatban összefoglalni meglátásaimat.

Már elsős koromban felfigyeltem azokra a fali hirdetőtáblákra, amelyek a második emeleti folyosó falán függenek. A hirdetőszekrényben az évfolyamok azon diákjai számára voltak feladatmegoldó versenypéldák kifüggesztve, akik magasabbszintű matematikával és fizikával is foglalkoztak. A feladatok érdekesek voltak, s évfolyamonként egyre nehezebbek, mondhatom azt is, hogy egyre jobban feltárták a matematika és fizika szépségeit.

Nagyon sokat jelentett pl.: az is, hogy a tanár urak lelkiismeretesen, minden forduló megoldott feladatait értékelték (Pethes, Szigethy tanár urak) pontozták, és a verseny állásáról kitautatást tettek közzé.

Harmadikos koromban gondoltam arra, hogy mat.-fiz.-szakos tanár leszek. Igen ám, de elég lesz-e ez a tudásom egy egyetemi felvételihez? Nem kellene e meggyőződnöm arról is, hogy hogyan tudnám én átadni tudásomat, mondjuk tanuló társaimnak?

Egy, a tanárnő helyett megtartott óra, nem a legmegfelelőbb. Ismerősök, saját osztálytársaim, meg csak egy évfolyam anyaga, s annak is csak egy kis részlete villantható fel. Ettől függetlenül ez az óra is sokat jelentett számomra.

Ekkor támadt egy ötletem: be kellene iratkoznom a pedagógiaszakkörbe. Ott megismerhetem a pedagógia történetét (ha nagy vonalakban is) a pedagógiai lélektanból pl.: a tanulók lelkivilágát, míg módszertanból talán éppen azokat az eljárásokat, amelyek nekem igazán gyakorlati problémamegoldást jelentenek

Lélektani törvény: a szemlélettől a gyakorlaton át a teremtő gondolkodásig. Akkor nekem igenis gyakorolnom kell! A szakkör erre lehetőséget adott.

Itt már megvalósíthattam saját elgondolásomat. A szakköri társak más osztálybeliek voltak, de évfolyamtársaim.

Két órám a következőképpen zajlott le:

Első órám anyaga a másodfokú egyenlet megoldóképletének levezetése volt a következő módszerrel.

Elsőször is közösen fölelevenítettük mindazt, amit általában tudni kell a másodfokú egyenletről Majd maga az új anyag következett, melyet szintén a tanulókör bevonásával vezettem le. Annyi könnyedség adódott, hogy ez a tétel már mindannyiuk számára részben ismert volt. Így az elmélet gyakorlati alkalmazása a példákon keresztül eredményesebb lett Sőt még házi feladatot is adtam, melyet a következő órán számon is kértem. Ez az óra inkább elméleti, a következő már inkább gyakorlati jellegű volt. Ez alkalommal főleg a diákok dolgoztak. A megoldóképlet levezetésének számonkérése azért volt érdekes, mert a diákok két osztályból kerültek össze, s ezért más-más módszerrel tanulták ezt a tételt. Így lehetővé vált egyazon anyag kétféle megvilágítása. Az egész óra menete tulajdonképpen differenciált volt, s ezáltal önálló munkára voltak kényszerítve

A nehezebb feladatokat azok kapták, akik jobban el tudták sajátítani az elméleti anyagot, a többiek egyszerűbb példákkal foglalkoztak

Az ellenőrzést úgy oldottam meg, hogy bizonyos időközönként számonkértem, hogy ki hol jár a megoldásban. Arra vigyáztam, hogy mindenki lépést tudjon tartani meghatározott tempóban.

Annak ellenére, hogy mint diák tartottam az órát, mégis egy kicsit „igazi tanárnak“ érezhettem magam köztük. Nagyon jó érzés volt, hogy olyan figyelemmel hallgattak.

Összefoglalva az a véleményem, hogy a differenciált oktatás eredményesebb a hagyományoshoz viszonyítva. Több lehetőséget kell biztosítani a diákok önálló munkájához. Különös gondot kell fordítani a tehetséges diákok továbbképzésére, s nekik megfelelő szintű feladatokkal segíteni őket.

Ha hozzá számítom azt is, hogy egyetemi előkészítőt is szervezett iskolánk, ahol a magasabb tudományokba is bepillanthattunk, akkor azt kell hogy mondjam, nem iskolánkon múlik, ha én nem jutok be az egyetemre. Csak azt kívánom, hogy tanáraink jókedvvel vigyék ezt az oktatási módszerkomplexumot tovább.

Sziklai Enikő IV. e

Hársfa zöldül...

Dobay Béla verse és zenéje

1. Hársfa zöldül, hársfa virít
2. Messze tájról, más határból

a pataki gimnázium
gondolok a gimnázium

f *mf*

udvarába,
udvarára.

Fáj a szívem,
Tavaszonként,

fáj a lelkem,
kikelet-kor

hogy elmegyek innen rózsám
zöldül-e még, virít-e még

nemsokára.
a sok hársfa?

Elmegyek, mert az időm lejár.
Visszahúz oda szívem, lelkeim,

Útra kelek,
Ahol mindig

mint a madár...
hozzád mentem..

Fiúk, lányok,
Elfut-ja a

p *mf*

búcsút mondok:
könny szememet

ősszel ne várjatok már az
Patak hívó szavának a

iskolába!
hallatára.

Művészeti vetélkedő

A Diáknapok programjának jelentős részét alkotják a művészeti pályázatok. Több művészeti ágban volt alkalma három megye diákságának megmutatni tudását, alkotó kedvét és tehetségét, s az eredmény igazolja a törekvőket és alkotókat.

A megyei előzsűrizések következtében a beérkezett anyag mennyisége ugyan korlátozódott — bár így is tekintélyes maradt —, művészi értékében azonban természetesen emelkedett.

A képzőművészet a legrégebbi művészeti ág a Diáknapokon. Ennek anyaga szinte évről évre bővül, növekszik, s bár a régebbi Diáknapokéhoz viszonyítva merészség lenne azt állítani, hogy színvonalában is egyre emelkedik, de a jó átlagot most is eléri. Haladás az, hogy mind kevesebb a gyatra vagy ízléstelen munka.

Műfajban változatosak a beküldött képek: a szén- vagy tollrajztól az olajfestményekig és linómetszetekig sokféle lehetőséget kipróbálnak a művészetkedvelő fiatalok. Technikában a hagyományos felfogás mellett gyakran találunk kevert technikát vagy az anyagnak olyan kezelését, amelynek tökéletes kivitele nagy tapasztalatot és gyakorlatot igényel, de amellyel való próbálkozás az ifjúság felszabadultabb kísérletező kedvét, az újabb módszererek iránti fogékonyságát is jelzi.

Tájkép (tollrajz) Szabán György: Miskolc 101. ISZK

A művek témaköre is gazdagodást mutat. A megszokott fejtanulmányok, csendéletek, vagy tájképek mellett önálló kompozíciókat, elvontabb gondolatot kifejező, bonyolultabb szerkesztésű alkotásokat is láthatunk, s a haladást ezen a téren az bizonyítja, hogy az ilyenek között is akadnak díjazott művek.

A stílus sokféle, és ez természetes is. A legtöbb művön rajta van nemcsak alkotójának az egyénisége, hanem a mesternek is a hatása, úgyhogy egyes iskolák munkáit szinte meg lehet egymástól különböztetni. (Hogy ez mennyiben hasznos vagy káros, az más kérdés, s ezzel

most itt nem is foglalkozhatunk.) Többségükben a művek a realizmus kereteit nem lépik túl, de ezen belül a naturalistább jellegű tanulmányoktól az összefogottabb, konstruktívabb előadási módig vagy az oldottabb, lírai megfogalmazásig, a kubizmussal való kacérkodásig vagy a szürrealista beütésig sokféle irány hatása megtalálható. Öröndetes, hogy a képek többsége kép igyekszik lenni, tehát valamilyen elgondolás, ízlés, törekvés, művészi mondanivaló uralma látszik rajta, s kevés a naturalista röghözkötöttség vagy a mindenáron való modernkedés példája.

Lányfej: (tus) Molnár Irén: Sárospatak

A zsüri értékelte az egyéni ötleteket, újszerű próbálkozásokat is, de a fő szempont az volt, hogy sikerült-e a mondanivalót kifejezni, megvalósítani azt, amit attól a konkrét alkotástól el lehet várni, tehát komplett, kerek, helyes értelemben vett kész művel áll-e szemben. Ezért van az, hogy például aranyfokozatot kapott egészen kis méretű, igénytelennek látszó tollrajz, amely szűkszavúságával egységesen, tisztán és ízlésesen tükrözi alkotójának művészi gondolatát

Csendélet (tempera) Sallay Valéria: Mexókövesd

A három megye közül Borsod és Hajdú kb. a vártnak megfelelően szerepelt, Szabolcs most gyengébb, mint az előző években. A iskolákat nézve a balmazújvárosi gimnázium nyert a legtöbb díjat.

Beérkezett 214 mű ebből a zsüri kiállítására érdemesített 92-t.

A *fotopályázat* eredménye is kielégítő. Talán nem olyan mutatós képek kerülnek most kiállításra, mint máskor 1-2 alkalommal, de szép, érett munkák, amelyekben a jó szemre való témaválasztás, a művészi ízlés és mesterségbeli tudás szerencsésen egyesülnek. A zsüri értékelt az újabb fotografikai (szolarizációs) törekvéseket is. Viszont több képben kifogásolta a szokványos, elcsépelet témákat, illetve beállításokat, a hibás kompozíciót vagy a kidolgozás hiányosságait.

Beérkezett 94 mű, kiállításra került 36.

Sziluet (fényképezte: Varga Gábor: Debrecen)

Az *iparművészeti* anyag az idén talán szegényesebb, mint máskor. Nagyon kevés a faragás, vasmunka és a kerámia. Valamennyire kárpótolnak azonban a batikolt munkák és a szőnyegek, amelyek akár a hagyományos „perzsa” típusban, akár a divatos „suba” technikával, de mind ízléses színezéssel s felnőttektől is elfogadható, sőt dícsérendő hozzáértéssel készültek. Kiemelkednek a miskolci Kossuth Gimnázium szakkörének perzsa-szőnyegei.

A beküldött 27 munkából a zsüri 18-at fogadott el.

Szőnyegek: Kossuth Zsuzsa Gimnázium: Miskolc

A népművészeti-kézimunka

részt utóljára hagytuk. Erről mondhatunk ugyanis a legtöbb jót a zsüri is ezt dicsérte a legjobban. Ízléstelen munkát nem talált, a beküldött anyagból alig néhány darabot kellett kiselejteznie, a bent maradtaknak pedig jelentős hányada díjat nyert. A szakkörvezetők helyes irányítása, a tanulók szorgalma, tehetsége meghozta gyümölcsét. A legtöbb művet az eredeti népi minták jó megválasztása, a térkitöltésben jelentkező kompozíciós érzék, a színösszeállítás érett finomsága s a gondos megmunkálás, a szép „kézi” munka jellemzi.

Keresztsemes falvédő és párna: Kanicski Sarolta: Sárospatak

A jövőre nézve kívánatos lenne, hogy a tanulók saját vidékük, tájegységük motívumkincsét igyekezzenek jobban felkutatni, megismerni, s munkáikban arra támaszkodni.

A beérkezett 120 munkából 115-öt állítottunk ki. Ebben az ágban a Rákóczi Gimnázium tanulóinak művei a kiemelkedők.

A zsüri tagjai a Népművelési Intézet munkatársai, festőművészek és művészettörténészek voltak, s mindnyájunk számára élvezetes, gyönyörködtető munkát jelentett az összes művészeti ág szép anyagának válogatása és értékelése.

Bertha Zoltán

Barátság

Most állsz ellöttem
szótlanul
vérben úszik mindkét
kezem
Minden sötét, minden
lehull
Ne nézz rám ilyen
mereven
Hozz inkább fehér
lepleket
Vérző testem burkold
bele
És úgy vigyél a
földeken
mint vitorláit
a hajó
s roncsolt testem fehér
legyen
vörös testem borítsa
hó

Gulyás Pál

Debrecen: Tóth Árpád Gimnázium

Népi orvoslás

a Bodroghözben

(részletek)

A falun élő emberek ritkán láttak orvost. Csodálkozó tekintettel hallgatom az idős nénikék dicsekvésként ható beszédét, mikor arról mesélnek: 70—80 évet megélt édesapjuk, édesanyjuk, úgy halt meg, orvoskézben soha nem volt.

Egyre inkább fokozódik bennem a kíváncsiság. Hogyan? Szegényes, elmaradott életkörülmények között, mégis egészségesen? Szó sincs erről.

„Füben fában van az orvosság“ tartja a mondás.

A különféle bajok, betegségek orvoslására nemzedékről-nemzedékre átadva tapasztalataikat, tudásaikat, s újat szerezve hozzá, füvekkel, levelekkel bogyókkal, gyökerekkel gyógyított a szegény ember. Nem csak azért nem mentek orvoshoz, mert módjuk nem volt hozzá, hanem azért sem, mert jobban hittek egymás szavában. Kíváncsi lettem gyógyító tudományukra... Három falu (Nagyrosvágy, Bodroghalom, Ricsé) hagyományai, hiedelmei között párhuzamot vonva, az egyező, illetve eltérő gyógyítási módjukat összehasonlítva próbálom megírni ezt a dolgozatomat,

A szemmel verés

... Ugy mondják, az olyan embernek árt a szeme, akinek össze van a szemöldöke növe:

... 9 féle vasat kerítve — pl: vasszög, boronafog, ajtóakasztó, — harapóba téve a masina tűzön tüzesítenek, s ezeket egyesével belerakják a fűrösztövizbe a teknőbe. A teknő tartalmát miután a gyereket megfűrösztötték, napkelte előtt ki kellett önteni. Szokás volt ilyenkor a gyerek szemét keresztbe köpdönsni háromszor.

... Gyűjtésem alkalmából a következő esetet mondta el adatközlőm:

„A nénémhez utaztunk. A kislányom igen szépen fel volt öltözve. Oszt, hogy a vonatn jártak ide-oda, megigézték. Sírni. Nem tudtam vele mit csinálni. A fülkében ült még egy család. Azt mondják: csináljon annak a gyereknek szenesvizet! De hát én nem tudok, meg oszt honnan vegyek én most parázst? Azt mondja az ember, no, várjon csak, majd csinálom én kenyérbéلبől. Egy pohárba vizet tett, oszt rakta a kenyérbelet. Számolt.

„Három cigányasszony, két magyarasszony, meg egy zsidóasszony“ ezt háromszor kell mondani. Akkor keresztbe kell csapkodni, úgy csinálta: bal kezét, jobb lábát, jobb kezét, bal lábát és a homlokát fonákul a keze fejével visszakézrül. Utána meg keresztül öntötte háttal a fején. Oszt elaludt a jány. Mindég így csináltak mink is azut.

Hideglelés

... Leggyakoribb orvosság az ellen nálunk a *porcfütea* volt. Ugyancsak erre a célra *pirított lókörmöt* törtek meg, amit pálinkába kellett meginni...“

Sárgaság

„Ricsén úgy tartották, a sárgaság szemtől és hátgerinctől kezdődik. Itt is, mint nálunk lekvárba kevert tetvet ettek ellene, és kecskerágófa bogyjából főtt teát ittak. Próbálkoztak saját vizelet ivásával is.“

Szívbetegség

...Nagyon jó orvosság volt erre a célra a gyöngyvirágecet is. Virágzása idején leszedték és összekötötték, feltették a a padlásra a többi gyógyfüvek közé. Mikor megszáradt, megtörték és egy ecettel teli üvegbe szórták, s állani kellett neki. Amikor valakinek megfájult a szíve, gyöngyvirágecettel való dörzsöléssel próbálták enyhíteni...“

Náthás, szipogós embernek gyógyulása érdekében a következőket kellett csinálnia. Csizmából kapcadarabot vettek ki, s azt meggyújtva a náthás embernek a füst fölé hajolva kellett szipangatni... Másik eljárás: Törölje ki a lábujja közét az újjával, s azt szagolja...“

Köhögéskor: Nagyrosvágyon fokhagymát kellett enni, s különféle teákat ittak. Teát főztek székfűből, csipkebogyóból *bisalma* levéلبől, bodzavirágból, ákácvirágból és hársfavirágból...“

Tüdőgyulladásokor: ...Tormát reszeltek, és azt ruha közé rakva a tüdőre helyezték... Ötpercenként leszedték...“

Tüdőbajra használt orvosságok a következők voltak: Megdarálták a zabot, és kilenc napig vízben állni hagyták. 9 nap elteltével leöntötték a levét, s a betegnek ezt kellett innia. Egyik adatközlőm állítása szerint az ajának zabcsiberétől újra sarjadzott a tüdeje...
...Ricsén a tüdőbeteg emberrel savót itattak, Bodroghalomban szintén zabcsiberét.

Fejfájás... Akinek a feje fáj, ecetes-vizes ruhával borogatta. Krumplit reszeltek ilyenkor, s az ember fejéلبőre helyezették ruha közé téve.

Az arc kezelése... Ó női hiúság... Kora tavasszal, mikor a szeplő... már kezdett... az arcon elterjedni, földdel kenték be arcukat. Ez úgy történt, hogy mentek az eke után, s azzal a földdel kenték be arcukat, amelyet az eke legelőször kifordított...“

Zsova Ilona

Sátoraljaújhely Kessuth Gimnázium

Sárospatak – ősrégi városom!

Sárospatak ősrégi kultúrhely. Már a honfoglalás korából is van mondánk róla. Anonymus művében olvashatjuk, hogy Árpád, az egyik patakba majdnem belefulladt Retel nevű vitéznek nagy területet adott, melynek középpontjában feküdt a később várossá fejlődött település. Városi kiváltságát Imre királyunktól kapta 1201-ben.

Az 1241. évi tatárjárás pusztítása után a bujdosásból hazatért IV. Béla kővárak egész sorát építtette nemcsak hazánk, de Európa védelmére is. Ezek között találjuk Patak várát is.

Hogy az ország egyik legszebb vára lett, az a Perényi családnak köszönhető, melynek tagjai a XVI és XVII. század folyamán sokat fáradoztak annak erősítésén. A várkastély legszebb része a hatalmas, ötszintes lakótorony, a „Vöröstorony“, melynek tetejéről gyönyörű kilátás nyílik a környező változatos tájra: északra az újhelyi hegyekre, keletre pedig a távolba vesző síkságra

Iskolánkat Perényi Péter alapította 1531-ben. Kezdetben csak kis triviális iskola volt, idővel azonban központivá lett „Észak-Magyarország világítótornya“, ahogy abban az időben nevezték.

Szabadságharcaink sok bajnoka nevelkedett az iskola falai között; itt tanult Rákóczi, Kossuth Lajos és Szemere Bertalan. A jeles tanítványok között találjuk azonban Bessenyei Györgyöt, Kazinczy Ferencet, Csokonait, Tompát, Erdélyi Jánost és Móricz Zsigmondot is. Az iskola épületével szemben, a vasútállomáshoz vezető út mellett terül el a százados iskolakert, melynek útjai mentén a város történetének nevezetes alakjai, a kollégium híressé vált növendékei vannak szoborba öntve (Kazinczy Ferenc, Kazinczy Lajos, Tompa Mihály, Komáromi Já-

nos). A park szélén emelkedik az iskolaváros többi épülete: a kollégiumok és a Mudrányterem.

A város körül emelkedő hegyek szőlői tüzes borokat adnak.

Áprily Lajos így vall a pataki borról, hasonló című versében:

„Petőfi lelke hősökért hevül,
nem a jelent, a multat látja itt.
Nem te idézted meg, pataki bor,
a szent szabadság oroszlánjait?“

A Tanítóképző 1857-ben nyílt meg mint a református főiskola egyik melléképülete. Az épület mai, neoreneszánsz alakját 1912-ben nyerte. A mai felsőfokú tanítóképző szép fejlődés előtt áll. A jövő évben már óvónöket is képeznek itt. Az épület egyre bővül. Legújabb része a szép Diákotthon.

Pataknak azonban nemcsak a múltja szép. Sok lelkes fia mostanában is sokat tesz érte. Talán éppen ők fáradoztak azon, hogy ismét város legyen, s ezt a fáradságukat siker is koronázta. Ismét városi rangra emelték. Lelkes polgárai (a város mostani vezetői is) sokat fáradoznak azon, hogy új arculatának kiformalása tökéletes legyen.

A közelmúltban épült újdonságok közül az ÉMÁSZ impozáns székháza emelkedik ki. Patakot az országútról megközelítőnek ez az első épület, ami szembetűnik. Az ÉMÁSZ sárospataki centruma már évek óta eredményesen munkálkodik Patak és a Bodroghköz áramellátásának fejlesztésén.

A város új centrumában helyezkedik el az elmúlt évben épült városi Párt- és KISZ-bizottság székháza.

Talán éppen az iskolaváros jelleg megőrzésére is csaknem készen áll az új 16 tantermes általános iskola.

Az idei ősztől kezdve nagyszerű centruma lesz Sárospatak az ország gyümölcs-ellátásának is, hiszen a több ezer vagonos hűtőház szinte elkészült már, s jó tároló helyet ad a bodrogközi gyümölcsöknek.

Távlati terveink is sokat ígérnek.

A felépítés előtt álló csempegyár, az egyre fejlődő és szépülő kerékpárgyár komoly életlehetőséget fognak jelenteni Patak dolgozó társadalmának.

Mi középiskolás diákok iskolánk teljes felújítását várjuk (és fogjuk is megkapni) ezektől a távlati tervektől.

S, ami megint biztos. Ha itt—ódonok is a falak, friss és kellemes a pataki diák jókedve, s fennkölt a pataki szellem.

Nagy Dezső IV. a

Elmélet

A tudomány mai állása szerint:

a fény kvantum és hullám.

Nekem a fény: belőlem egy kevés
és te egészen

Testedből — pontos mérések szerint —

h. f energiájú elektronok
törnek a szabadba;

Egyszer majd elnyeled a Napot,
s lelked tüzeiben jéggé olvadok

Tóth Magdolna IV. c
Sárospatak

Vers

Magam magamért

*A fű csak fűért zokog
fürjek fürjért esnek az égbe
csillagok beleégnek a sötétségbe.*

*Talpadra ragadt a hold
felszívódik most testedbe
lemérve ereid hosszát
beköltözik dübörgő szívedbe.*

*Atcsókolod arcod
beleremegsz szíved ütemébe*

*Mikor megszületted arcod
eltakarva fátyol
hátadon lencse-hold volt*

*Koporsódat habpillék viszik
lépteik széttörrik a fény zuhatagát.*

Itt senki

*Itt senki nem váltja meg a világot
ha korán ébredsz a hajnal nem kiáltja
öregszel*

*Csontig lerágott napjaidnál
a múlt álma nem kell.*

*Mégis: tankokkal ledöngölt ágyunk
miért szebb a mánál?*

*Minket mindenki megalázhat
s megalázzuk önmagunkat
és csodálkozunk ha roncok vagyunk?
Naponta vernek ki a Paradicsomból
vadalmával miért pótolnánk
[multunkat!]*

*Nem elég multunk átka,
s nem elég jelenünk keserve?*

Géczi János
Debrecen: Tóth Árpád Gimnázium

A Sárospataki Diáknapok programja 1971.

1971. május 15. 14,— óra:

A Diáknapok Diáktanácsának értekezlete a Városi Pártbizottságon.

1971. május 16. 08,30 órakor:

Zsüriértekezlet a Rákóczi Gimnázium KISZ-klubjában. (fsz. 83. sz.)

10,— órakor:

Vers- és prózamondás a Városi Tanács tanácstermében. (I. rész.)

10,— órakor:

Diákszinpad bemutató a Rákóczi Kultúrotthonban. (I. rész.)

10,— órakor:

Szólóének bemutató és szólóhangszerek szereplése a Tanítóképző Intézet dísztermében. (I. rész.)

11,— órakor:

Klubvezetők és kultúrfelelősök tanácskozása a Tanítóképző Intézet klubjában.

11,— órakor:

Iskolaújság szerkesztők találkozója a Városi Pártbizottságon

16,— órakor:

A Sárospataki Diáknapok megnyitó ünnepélye a szinpadon.

17,— órakor:

Kiállítások megnyitása a Rákóczi Gimnázium II. emeleti termeiben.

18,— órakor:

A díjnyertes kisfilmek vetítése a gimnázium II. emeleti biológiai előadóteremben.

18,— órakor:

Szaktanulmány-intézetek pályaválasztási kiállításának megnyitása a Zrínyi Ilona Általános Iskola tornatermében. (Kádár Kata út.)

17,30 órakor:

Tánczenekarok és táncdalénekesek bemutatója a szabadtéri szinpadon.

19,— órakor:

Testvérvárosok képviselőinek baráti találkozója a Városi Tanács tanácstermében.

20,— órakor:

Diáknapok klubja a Rákóczi Kultúrotthonban. Szervezi Miskolc város.

1971. május 17 09,— órakor:

Vers- és prózamondás a Városi Tanács tanácstermében. (II. rész.)

09,— órakor:

Diákszinpad bemutató a Rákóczi Kultúrotthonban (II. rész.)

09,— órakor:

Szólóének bemutató és szólóhangszerek szereplése a Tanítóképző Intézet dísztermében. (II. rész.)

10,— órakor:

Szaktanulmány-intézetek KISZ-titkárainak tanácskozása a Városi Pártbizottság tanácskozó termében,

10,— órakor:

Középiskolák KISZ-titkárainak tanácskozása a Városi Pártbizottság tanácskozó termében.

10,— órakor:

Kísérleti iskolák KISZ-titkárainak tanácskozása a Városi Pártbizottság tanácskozó termében.

10,— órakor:

„Szaktanulmány-leszek“ tanácskozás a Zrínyi Ilona Általános Iskola tantermében.

10,— órakor:

Szólészeti Szakközép- és Szaktanulmányképző Iskolák KISZ-vezetőinek tanácskozása Sátoraljaújhelyen a Kertészeti Szakközépiskolában

14,— órakor:

Kísérleti iskolák pártösszekötő tanárainak tanácskozása a Városi Pártbizottságon.

15,— órakor:

Diáktanács titkárok tanácskozása a Tanítóképző Intézet klubjában.

15,— órakor:

Díjnyertes kisfilmek vetítése a gimnázium II. emeleti biológiai előadóteremben.

16,— órakor:

„Napjaink“ c. találkozó a Tanítóképző Intézetben.

16,15 órákor!

Néptáncosok gyülekezése az iskolakertben.

17,— órákor:

Néptánc bemutató a szabadtéri színpadon.

19,— órákor:

Műkedvelők és művészek találkozója a Tanítóképző Intézet dísztermében.

20,— órákor:

Diáknapok klubja a Rákóczi Kultúrotthonban. Szervezi Debrecen város.

1971. máji 18. 09,— órákor:

Diákszínpad bemutó a Rákóczi Kultúrotthonban (III. rész.)

09,— órákor:

Zenekarok, kamaraegyüttesek hangversenye a Rákóczi mozi helyiségében. (I. rész.)

10,— órákor:

Énekkarok hangversenye a Rákóczi moziban. (I. rész.)

10,— órákor:

Történelmi emlékezés a Rákóczi vár előadótermében.

10,— órákor:

Találkozás párt-, állami vezetőkkel, a diáknapok védnökeivel a Városi Pártbizottság tanácssteremében.

10,— órákor:

„Comenius hagyatéka találkozó“ a Tanítóképző Intézet dísztermében.

10,— órákor:

Díjnyertes kisfilmek vetítése a gimnázium II. emeleti biológiai előadótermében. (III.)

15,30 órákor:

Az iskolai kultúrcsoportok gyülekezése a sportpályán.

16,— órákor:

Ifjúsági nagygyűlés a Rákóczi Gimnázium udvarán.

19,— órákor:

Társastánc bemutató a Mudrány-teremben.

19,— órákor:

Műsoros ünnepség a szabadtéri színpadon.

18,— órákor:

Népdal, bordal, diákdal bemutató Helye Sátoraljaújhely, Borbarlang

20,— órákor:

Diánapok klubja a Rákóczi Kultúrotthonban Szervezi Szabolcs megye.

1971. május 19. 09,— órákor:

Zenekarok, kamaraegyüttesek hangversenye a Rákóczi mozi helyiségében. (II. rész.)

10,— órákor:

Énekkarok hangversenye a Rákóczi moziban (II. rész.)

15,30 órákor:

Eredményhirdetés, díjkiosztás a szabadtéri színpadon.

18,— órákor:

A Sárospataki Diáknapok záróestje a szabadtéri színpadon. Aranyérmek kiosztása.

Zárósorok helyett

Öröm volt szerkeszteni ezt a lapot.

Egy pedagógus mindig örül, ha tehetségesek a diákjai. Különösen örül akkor, ha egész ország-rész diáksága mutatja be számos területen magasszintű tudását, alkotó-készségét.

Elképzelhetően nagyon sok fáradságba került, de úgy érezzük, hogy megérte.

A Sárospataki Diáknapok-nak is hagyománya már, hogy országos tekintélyű emberek komoly hozzáértéssel — s mindennapi alkotómunkájuk mellett — nyulnak a diákmunkák bírálatához.

Törvényszerű, hogy az idősebb, a tapasztaltabb fejlesztőleg hat a fiatalabbra. Ez a tevékenységük jelen esetben nem egy szivesség-tétel, de humánus, népünk tehetségének feltárása, azok érvényre juttatása, s így nemzeti érzés is.

Köszönet érte.

A diáknapok szervezése, a szükséges anyagiak előteremtése a KISZ MB. érdeme. Az táplálta ezen lap, s a Diáknapok létét.

Nemes cselekedet volt.

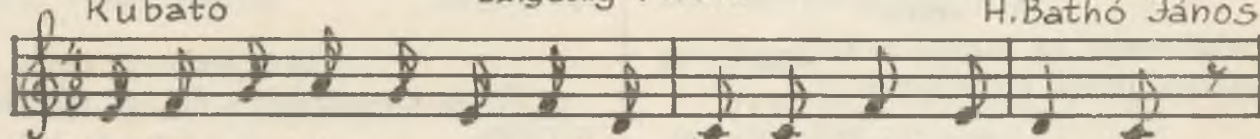
S ha sokat fáradoztunk is — s köszönet a névszerint fel nem sorolható munkásoknak is — megérte, mert ezen Sárospataki Diáknapok-on is ifjúságunk nagyszerű szellemét lobbantotta fel.

Bodrog partján van egy város...

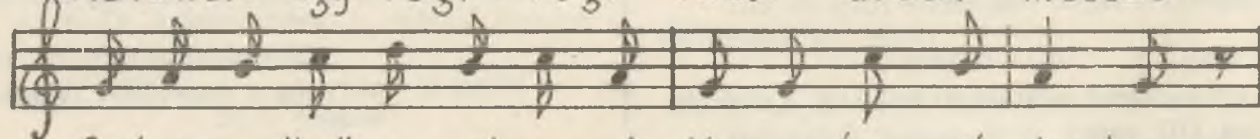
Rubato

Szigethy Ferenc

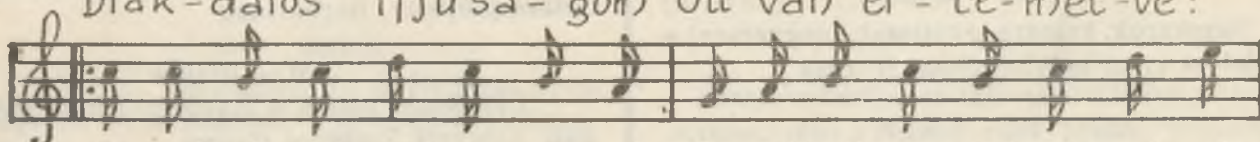
H. Bathó János

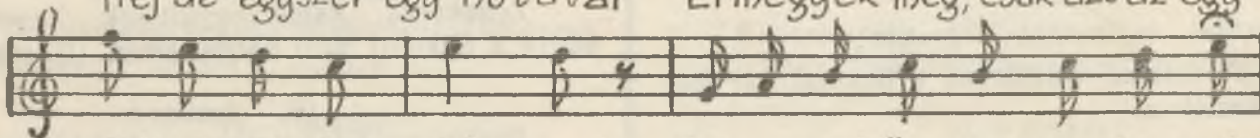
1. Bodrog partján van egy város Én is laktam benne
2. Valahol egy régi - régi Kicsi utcán messze

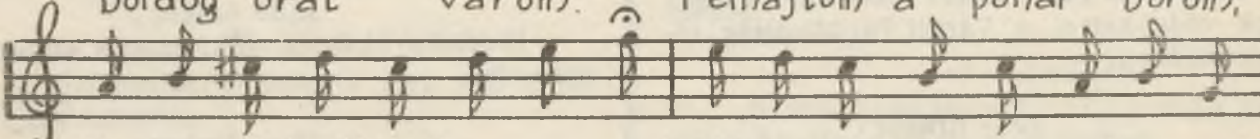
Százsor volt ott a szívemnek Kacagó jó kedve
Diák-dalos ifjúsá-gom Ott van el - te - met - ve!

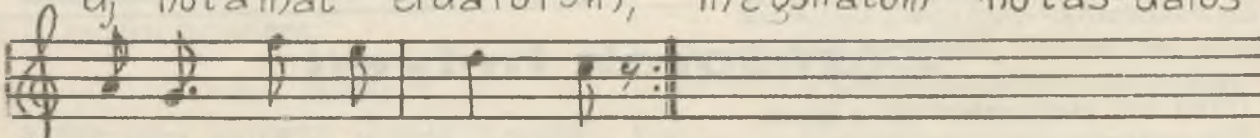
De sok álmat, sok ö - römet Sugott ott az iskola - kert
Hej de egyszer egy nótával Elmegyek még, csak azt az egy

Bólintgató fá - ja! Deresedő öreg fejjel
Boldog órát várom. Felhajtom a pohár borom,

Könnyre fakadt két szememmel, Ma sem bírok a szívemmel
Új nótámat eldalolom, Megsiratom nótás-dalos

Ha gondolok rá - ja.
Elszállt ifjú - sá - gom!

Sárospataki Krónika

A GIMNÁZIUMI IFJÚSÁG LAPJA

Szerkesztő és a kiadásért felel: HAJDÚ ISTVÁN tanár

Szerkesztőség és a kiadás helye: Rákóczi Gimnázium, Sárospatak

Ifjúsági szerkesztők: Mester Judit, Kiss Tibor, Kádas Éva, Krakkai Ernő

Tanár szerkesztők: Dr. Bertha Zoltán, Juhász Ferenc, Páldi Jeremiás, Sipos István, Kolláth Sándor